

SEGÉDLET A PÁLYÁZATI ÚTMUTATÓHOZ- A KÖRNYEZETI FENNTARTHATÓSÁGI SZEMPONTOK - TIOP

A pályázatok környezeti fenntarthatósági tartalmi értékelésének célja, hogy a pályázók megfogalmazzák céljaikat (a pályázati adatlapon választható intézkedések körében) mind szervezetük működése, mind a tervezett fejlesztés, projekt vonatkozásában, konkrét intézkedések formájában.

Felhívjuk a tisztelt Projektgazda figyelmét, hogy a projekt adatlap 8. pontjában a 2 kötelezően vállalandó és további 2 tetszési szerinti szempontot (tehát összesen 4 szempontot) kell vállalnia. A 4 szempontra vonatkozó adatok kitöltése kötelező. A projekt adatlap 8. pontjában feltüntetett további szempontok vállalhatóak, azok vonatkozásában az alábbi leírások figyelembe vételével választhatja ki, hogy mely szempontok vonatkozásában kíván vállalásokat tenni.

1. Környezeti szempontú tanúsítás szerint működik [Igen/nem]

Valamennyi projekt megvalósító szervezet (kivéve közoktatási intézmény) esetén: A környezeti menedzsment rendszer: Nemzetközileg használt szabvány szerint - hitelesítő szervezet által tanúsított - kiépített rendszer a szervezetek jó környezeti teljesítményének biztosítása érdekében. Az irányítási rendszer egészének része, amely tartalmazza a környezeti célok mellett a környezeti politikát meghatározó, végrehajtó, felülvizsgáló szervezeti struktúrát, tervezési tevékenységeket, felelősségi köröket, alkalmazásokat, eljárásokat, folyamatokat és erőforrásokat. Ezek: EMAS, illetve az ISO 14001:2004. Az EMAS tanúsításhoz a szervezetnek igazolnia kell, hogy a környezetvédelmi jogszabályokkal kapcsolatosan nincs érvényben szankció ellene. A rendszer bevezetése költséggel jár, ezt a szempont választásánál figyelembe kell venni. Bővebb információ: Melléklet [1], [2]. Ellenőrzés: Tanúsítvány (hazai és/vagy EU-s bejegyzésű akkreditált tanúsító szervezet által kiállítva), vagy irányítási rendszert szabályozó dokumentumok, feljegyzések. A pályázó vállalása azt jelenti, hogy a projekt megvalósító szervezet(ek) 14 hónapon belül megszerzi(k) a tanúsítást, vagy jelenleg rendelkezik(nek) vele. *Közoktatási intézmény esetén:* A fenntarthatóság elveinek az oktatási intézményekben való minél hatékonyabb megjelenése érdekében az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium közösen létrehozta az „Ökoiskola” és a Zöld Óvoda címet. A cím azoknak az iskoláknak, óvodáknak adható, amelyek átgondoltan, intézményesítetten, rendszerszerűen foglalkoznak a fenntarthatóság tanulásának gyakorlati megvalósításával. A nemzetközi kritériumok alapján kialakított magyar ökoiskola vagy zöld óvoda kritériumrendszer az intézmény megkülönböztető minőségjelzője, mely vonzóvá teheti az iskolát, óvodát a diákok számára. Bővebb információ: Melléklet [3]. Ellenőrzés: Az „ökoiskola” cím vagy a „Zöld Óvoda” cím megszerzését igazoló dokumentumok. A vállalás azt jelenti, hogy a pályázó vállalja, hogy a projektben résztvevő közoktatási intézmény(ek) megszerzi(k) az ökoiskola vagy a zöld óvoda címet 14 hónapon belül, vagy jelenleg rendelkezik vele.

2. Környezetvédelmi /fenntarthatósági megbízott vagy környezeti nevelési, fenntarthatóság-oktatási felelős, munkacsoport kijelölése (ha erre nem kötelezett) [Igen/nem]

Környezetvédelmi / fenntarthatósági megbízott, felelős a szervezetnél környezetvédelemmel/fenntarthatósággal kapcsolatos feladatokat (hatósági bejelentések, nyilvántartások, adatszolgáltatás, szelektív hulladékgyűjtés, haváriák stb. kezelése, zöld beszerzés vezetése, beruházás környezetvédelmi szempontú irányítása, ellenőrzése, belső képzések, tájékoztatások) rendszeresen ellátó személy (megbízott munkatárs vagy alvállalkozó). Oktatási, művelődési intézményeknél a fenntarthatósági, vagy környezeti nevelési felelős, munkacsoport, aki(knek) az oktatás, tudásmegosztás, kultúrákövetítés fenntarthatósági tartalma mellett a környezetbarát működtetés (ld. fent) is feladata. Javasolt szakirányú végzettséggel rendelkező munkatárs alkalmazása, de lehet alvállalkozó is, és a feladatot partnerségben is lehet teljesíteni, amennyiben erről együttműködési, partnerségi megállapodás van.

Feltételek / ellenőrzés: Csak akkor választható, ha a szervezet erre jogszabályban nem kötelezett. Munkaköri leírás vagy e feladat ellátására vonatkozó szerződés, szervezeti szabályozások, dokumentumok, mely(ek) a támogatási szerződés aláírásától számított legfeljebb 2 hónapon belül életbe lép(nek). Amennyiben az 1. szempontot teljesíti, itt nem kaphat részpontot, kivéve meglévő EMAS hitelesítés esetén.

3. Környezeti szempontokat alkalmaz eszközök, termékek, alapanyagok, szolgáltatások beszerzésénél [Igen/nem]

Környezeti szempontból előnyösebb eszköz, termék, alapanyag (továbbiakban: eszköz): azon eszköz, amely erre irányuló védjeggyel rendelkezik, vagy olyan eszköz, szolgáltatás, amelynek előnyös környezeti tulajdonságai a termékismertetőből vagy a szerződési, vagy a szállítási feltételekből egyértelműen megállapíthatók. Ajánlatkérés esetén a szempontot megjelenítheti a beszerzés tárgyában, részletes leírásában, a beszállítótól elvárt követelmények között (pl. alkalmassági feltétel), a szerződés feltételeiben, vagy a kiválasztásban. Amennyiben csak papírigényénél érvényesíti a környezeti szempontot, akkor zöld beszerzési gyakorlatát ne itt, hanem a 32. szempontnál értékelje. A pályázat benyújtását megelőzően tájékozódnia kell a piacon, hogy figyelembe vehesse a piaci információkat! Bővebb információ: Melléklet [18], [19]. Feltételek / ellenőrzés: A vállalat azt jelenti, hogy a projekthez kapcsolódó összes beszerzésben értelmezi a környezetvédelmi szempontok (1. természeti erőforrások megőrzése, beleértve anyagtakarékosság, energiatakarékosság, és megújuló erőforrások használata azok megújulási kapacitásán belül; 2. természetes térszerkezet megőrzése; 3. károsodások elkerülése) mindegyikét az ajánlatkérés tárgya, részletes leírása, a beszállítótól elvárt követelmények, a kiválasztás, és a szerződés feltételei körében; ÉS az ajánlatkérés minél több, de legalább egy szakaszában, vagy a dokumentációban valamelyik környezetvédelmi szempontot adekvát, de egyértelműen azonosítható formában alkalmazza, valamint a beszerzés környezetkímélő szempontjait tudatosítja az érintettekben (munkavállalók, beszállítók, partnerek, célcsoport stb.). Igazolása pályázati/közbeszerzési felhívás, vagy beszerzési dokumentációk és/vagy belső szabályozó dokumentum, termék, alapanyag ismertető, szerződések vonatkozó részei alapján.

4. Környezeti menedzsment rendszerrel rendelkező beszállítóktól rendeli eszközeit, vagy a tanácsadó, oktató szolgáltatásokat [db]

A projekt megvalósítása során történő beszerzéseknél (eszközbeszerzés, igénybe vett tanácsadás, oktatás) a pályázó a bevonni kívánt szervezetektől (beszállítóktól, alvállalkozóktól stb.) valamely környezeti menedzsment rendszer (EMAS, ISO 14001

vagy ezekkel egyenértékű más rendszer) meglétét (pl. alkalmassági feltételként) elvárja. A környezeti menedzsment rendszer meglétét, mint alkalmassági szempontot alkalmazó beszerzéseinek tervezett számát kérjük megadni. Feltételek / ellenőrzés: A szempontot előíró vagy értékelési/bírálati szempontként alkalmazó ajánlatkérések és dokumentációk alapján, a projekthez kapcsolódóan megtörtént beszerzések alapján.

5. Jobb összesített energetikai jellemzőkkel rendelkező épületek száma [db]

A szempont választása esetén a kedvezményezett tulajdonában lévő, a projekttel közvetlen összefüggésben lévő azon épületek számát kell megadni, amelyek már megfelelnek az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról szóló 7/2006. (V. 24.) TNM rendeletben foglaltaknak, vagy a 176/2008 (I.30.) Korm.rendelet szerint energiatanúsítvánnyal, vagy passzívház tanúsítvánnyal bírnak, vagy éves fűtési energiaigényük <15 kWh/m². Feltételek / ellenőrzés: Amennyiben a pályázathoz kapcsolódik épület, és ez vagy ezek jelenleg vagy a projekt befejezésekor megfelel(nek) a szempontnak. Épület műszaki dokumentációja, építési engedélye, vagy tanúsítvány, oklevél alapján igazolható.

6. Energiatakarékos fényforrásokkal, valamint A vagy A+ energiahatékonysági minősítéssel bíró eszközökkel elért megtakarítás [kWh]

A központi világítótestekben, az egyéni megvilágításokban a nagyobb élettartalmú, jobb hatásfokú energiatakarékos izzók alkalmazása a cél, melynek érdekében például kompakt, valamint a nevezett minősítéssel bíró fénycsöveket, világítótesteket szerzünk be és használunk a hagyományos izzók helyett. A szempont számítása: A pályázó (kedvezményezett szervezet) tulajdonában lévő, és a projekthez közvetlenül kapcsolódó épületekben a pályázat benyújtásától kezdve újonnan alkalmazott energiatakarékos fényforrások együttes teljesítményeinek (teljesítményei összegének) és a kiváltott hagyományos fényforrások együttes teljesítményeinek különbségét (a megtakarítást) kell meghatározni adott (megelőző lezárt) évre. Feltételek / ellenőrzés: Amennyiben a benyújtáskori értéknél a projekt befejezése idejére várt érték nagyobb, erről az értékről a fenntartási időszakban nem lépnek vissza, valamint a pályázó vállalja energiatakarékos fényforrások alkalmazását, és a későbbi megtakarítások műszaki dokumentumokkal, számításokkal és számlákkal való igazolását.

7. Fajlagos anyag-felhasználás csökkentése [tonna / vetítés alapja - megadandó]

A fenntarthatósági szempont célja az anyagtakarékosság. Ezen fajlagos mutató csökkentésében a technológia korszerűsítés mellett a belső (saját) másodnyersanyagok felhasználásának növelése lehet fontos eszköz. A mutató kiszámításánál a gyártásba/szolgáltatási tevékenységbe évente (12 hónaponként) bevitt teljes anyagmennyiséget (összalapanyagok mennyisége tonnában) kell elosztani az adott időben létrehozott termék, áru, szolgáltatás mennyiségével. Összes alapanyag: A termelési/szolgáltatási folyamatban a termékek előállításához közvetlen szükséges, a termékbe kerülő anyagok összessége tonnában kifejezve. A vetítés alapja az egyes szervezeteknél eltérő lehet: valamely termelés egysége lehet tonna, m³, m², m, üzemóra, db; valamely szolgáltatás egysége lehet a munkatársi vagy célcsoport létszám (fő), árbevétel (eFt), munkaidő (óra). **Kérjük, hogy a pályázóra vonatkozó mértékegységet az adatlapban adja meg!** Feltételek / ellenőrzés: A pályázó a pályázat benyújtáskori értékének legalább 5%-os csökkentését vállalja a projekt

befejezéséig (ha a hányados csökken), ezt anyagáramlásra vonatkozó számítások, dokumentumok, termelési nyilvántartások alapján a befejezésig teljesíti, majd legalább a fajlagos értéket a fenntartási időszak végéig megőrzi. Új funkció fejlesztésekor nem alkalmazható szempont. Csak biztosan tervezhető termelési volumen esetén vállalja, mert a végrehajtás ellenőrzése során a piaci körülmények okozta kapacitáscsökkentést vagy termékváltást nem szabad figyelembe venni!

8. Másodlagos alapanyag felhasználás arányának növelése a teljes alapanyag felhasználáson belül [t/t]

A tevékenység során keletkező hulladék sok esetben újból felhasználható alapanyagként, amennyiben eleget tesz az összetétellel és felhasználással szemben támasztott követelményeknek. A pályázó nemcsak saját termelésében vagy építés-bontás során keletkező hulladékokat használhat fel, hanem másodnyersanyag-piacon vásárolható alapanyagokat is (például betonadalékként vagy töltőanyagként a bevizsgált bontási hulladékot). Másodlagos alapanyag: termelés, szolgáltatás, napi működés, fejlesztés (pl. építés) során hulladék alapanyagok használata.

Lehet saját termelésből származó vagy más által megtermelt és megvásárolt hulladék, vagy megfelelő minőségű (pl. bevizsgált) másodnyersanyag, a megelőző lezárt pénzügyi évre. Összes alapanyag: A termelési/szolgáltatási folyamatban a termékek előállításához közvetlen szükséges, a termékbe kerülő anyagok összessége tonnában kifejezve, évente (megelőző lezárt pénzügyi évre). Építési beruházások esetében a beruházás kapcsán évente felhasznált alapanyagok. Számítása: másodlagos alapanyag/ összes alapanyag (t/t) Feltételek / ellenőrzés:

Amennyiben a pályázó a benyújtáskori érték legalább 5%-os növelését vállalja (ha a hányados nő) a befejezésig. Az irodai, nyomdai papírhasználatot ne itt, hanem a 35. szempontnál érvényesítse! Beszerzési számlák, nyilvántartások alapján ellenőrizhető.

9. Élő utcák fejlesztése belterületen, külterületen a közutak/vasutak mentén az élőhelyek védelmét és a környezetszennyezés mérséklésének megfelelő erdősávok és cserjék telepítése (ha nem kötelező) [km]

Élő utcák fejlesztése belterületen: A szempont célja, hogy a megvalósuló fejlesztések részeként vagy azzal egyidejűleg figyelmet fordítsanak az intézmény környezetbarát módon történő megközelíthetőségére is (kiszolgáló és odavezető utak, útszakaszok felülvizsgálatával és fejlesztésével a megfelelő mértékű és minőségű gyalogos- és kerékpárforgalom, illetve a tömegközlekedés biztosítása érdekében). A szempont érvényesítése során figyelmet fordíthatunk a megfelelő méretű, és környezeti minőségű (pl. utcabútorok, forgalomcsillapítás), akadálymentes gyalogos járdák és kerékpárutak kialakítására, a biztonság fokozására, a pihenést szolgáló funkciók fejlesztésére stb. Bővebb információ: Melléklet [15], [24]. Feltételek / ellenőrzés: Legalább 1 km élő utcák kialakításának vállalása, a kialakíthatóságára vonatkozó vizsgálat vagy terv megléte, a fásítási terv, majd mindezek végrehajtásának dokumentációi, valamint a „Kiáltvány az élő utcákért” 10 szempontja közül (ld. Melléklet [15] dokumentumot) legalább 2 szempont megvalósítása a megadott útszakaszon legkésőbb a fenntartási időszak első évében.

Külterületen a közutak/vasutak mentén az élőhelyek védelmét és a környezetszennyezés mérséklésének megfelelő erdősávok és cserjék telepítése: A szempont esetén a művi és természetes környezet védelmét szolgáló megfelelő

erdősávok és cserjék telepítését kell vállalni, ezen védelemmel ellátott útszakasz hosszát km-ben kell megadni. Az út/vasút környezetétől való elszigetelésére egyaránt rendelkezésre állnak természetes és mesterséges megoldások. Az előbbi előnye jobb elnyelő képessége és természetesebb módon illeszkednek a környezethez. Fontos a szegélynövényzet faj- és elegyösszetétele. A faji összetételnél tekintettel kell lenni a hely ökológiai tulajdonságaira (nedvesség, kitettség stb.), illetve a kérdéses faj tűrőképességére. Az elegyarányt a legjobb elnyelő képességre kell tervezni. Bővebb információ: Melléklet [16]. Feltételek / ellenőrzés:

Amennyiben a pályázó beruházása esetén önkéntesen vállalja a Melléklet [16]-ban meghatározott ajánlásoknak megfelelő, és legalább egyoldali 100%-os fejlesztés megvalósítását a megadott szakaszra. Építési és fotódokumentáció, engedélyek, számlák alapján igazolható.

10. Ártalmatlanításra kerülő hulladék arányának csökkentése [t/t]

A szempont célja a hulladék keletkezés csökkentése, illetve a keletkező hulladékok hasznosítása. A termelési folyamatba nem visszavezethető hulladékokat ártalmatlanítani kell. Az ártalmatlanítás lerakással, égetéssel, különleges kémiai-fizikai eljárással vagy tartós tárolással történik (ld. Hgt. 3. melléklet). A hulladék nyilvántartások év végi összesítéséből meghatározható a veszélyes és nem veszélyes hulladékok esetében a hasznosításra átadott és az ártalmatlanításra átadott hulladékok mennyisége. Számítás: ártalmatlanításra (lerakásra, égetésre) kerülő hulladék / összes hulladék mennyisége (t/t). Feltételek / ellenőrzés: Amennyiben a pályázó vállalja az ártalmatlanításra kerülő hulladék mennyiségének csökkentését a befejezésig a benyújtáskori érték legalább 80%-ára. Amennyiben a projekt befejezésekor nem (és esetleg jelenleg sem) keletkezik semmilyen hulladék. Hulladék nyilvántartások, szállítólevelek, SZ-jegyek, belső anyagforgalmakat leíró és ellenőrző dokumentumok alapján ellenőrizhető.

11. A kistérségben élők foglalkoztatottságának növelése [fő/fő]

A fenntartható társadalom fontos eleme a helyi munkaerő foglalkoztatása, a helyi igények kielégítése. A helyi munkaerő közlekedési igénye kisebb, ami kedvezően hat a környezetre. A közeli munkahely segít megtartani a helyi lakosságot, és jelentős szerepet tölt be a helyi közösség fenntartásában is. A szempont számítása: A pályázó szervezet kistérségében állandó lakhellyel rendelkező és a pályázó szervezettel munkaviszonyban lévő emberek (helyi lakos munkatársak) aránya a teljes munkavállalói létszámhoz viszonyítva. Összefügg az e) kötelezően megadott adattal. Feltételek / ellenőrzés: Amennyiben a pályázó vállalja a mutató pályázat benyújtáskori értékének 10%-os növelését a projekt befejezése idejére, vagy a legalább 50%-os szint elérése után az elért szint fenntartását (új funkciók fejlesztésekor is ez a feltétel érvényes). Munkaügyi nyilvántartások alapján ellenőrizhető.

12. Önkéntes gondnokság: működési területen a kulturált, tiszta környezet fenntartásának segítése [m2]

Az önkormányzat / intézmény / szervezet működési területén önkéntes környezet fenntartási tevékenységet végez pl. elhagyott szemét rendszeres gyűjtése, közterület gondozás, környezettudatos útkarbantartás, szemétszedés, parlagfű mentesítés, virágültetés stb. A szempont vállalása esetén az önkéntesen ellátott (gondozott), vagy a kötelezően ellátott de a kötelező mértéken felül gondozott terület nagyságát kell megadni. Működési területnek legfeljebb a projekt hatásterületébe legalább félig beletartozó kistrégiók érthetők. Feltételek / ellenőrzés: Amennyiben a pályázó vállalja a mutató benyújtáskori értékének növelését a projekt befejezéséig, vagy ha ez eléri vagy

meghaladja a 1000m²-t, ezen tevékenység fenntartását. Az ellátott tevékenységeket tervező és igazoló dokumentumok, számlák alapján ellenőrizhető.

MELLÉKLET: HASZNOS INFORMÁCIÓFORRÁSOK

A hivatkozott információforrások

[1] AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 761/2001/EK RENDELETE (2001. március 19.) a szervezeteknek a közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerben (EMAS) való önkéntes részvételének lehetővé tételéről

Követendő legjobb példák: <http://www.emasnetwork.org/hu/projectinfo>

[2] MSZ EN ISO 14001:2005, Környezetközpontú irányítási rendszerek. Követelmények és alkalmazási irányelvek <http://emas.kvvm.hu/page.php?p=45&l=1>

[3] Ökoiskolák hálózatának honlapja – www.okoiskola.hu

Iskolazöldítési tanácsadók: http://www.mkne.hu/tanacsado_db.php

Zöld óvoda szempontok: <http://zoldovoda.uw.hu/index.php?page=content&id=7>

[4] Útmutató a fenntarthatósági jelentések elkészítéséhez (magyar nyelven): http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/F01BEC0D-EC2E-4263-9FCF-68FF796DF078/5442/G3_Hungarian1.pdf

[5] Turchanyi Gyula - Szlávik János (2002): Útmutató a Fenntartható Fejlődés Helyi Programjai (Local Agenda 21) elkészítéséhez BM Önkormányzati Tájékoztató különszám, 2002 http://www.prof-turchany.eu/documents/Helyi_Agenda_21_utmutato.pdf

Klimabündnis: <http://www.klimabuendnis.org>

International Council for Local Environmental Initiatives:
<http://www.iclei.org/index.php?id=1387®ion=WCE>

[6] Az Országgyűlés 132/2003. (XII.11.) OGY határozata a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról, illetve a NKP 2009-2014-re szóló programja, elfogadása után.

[7] Segédlet az iskolák környezeti nevelési programjának elkészítéséhez. Oktatási Minisztérium kiadványa, 2004. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=kornyezeti-mintaprogramok>

[8] Környezet-menedzsment (szerk. Kósi Kálmán – Valkó László), Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Budapest, 2006

[9] Tóth Gergely: Környezeti teljesítményértékelés. Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület. Budapest, 2001

[10] A környezettudatosság mérésének papír-ceruza módszerei. Ökoiskolák hálózata. www.okoiskola.hu Iskolazöldítési tanácsadók: http://www.mkne.hu/tanacsado_db.php

[11] MSZ EN ISO 19011:2003, Útmutató minőségirányítási és/vagy környezetközpontú irányítási rendszerek auditjához

[12] Fenntartható városi közlekedési irányelvek
<http://fenntarthato.hu/epites/leirasok/telepules/mut-forum/mut-forum-kozlekedes>

[13] Munkába, iskolába – környezetbarát módon! Tanácsok és hasznos információk a 2005. évi Európai Mobilitási Hét megszervezéséhez. Európai kézikönyv helyi önkormányzatok számára. http://www.kvvm.hu/cimg/documents/emh_kezikonyv.doc

[14] Szántó K. – F.Holényi M: Ökológus településfejlesztés. Ybl Miklós Főiskola, Magasépítészeti Tanszék kiadványa. A TEMPUSJEP- 09015/95 program.
<http://www.pannonmuhely.hu/pdf/telepules.pdf>

[15] Kiáltvány az élő utcákért. Gyalogosok Szövetsége. Nagy-Britannia, 2001.
www.livingstreets.org.uk Magyarul elérhető: a Lélegzet c. kiadvány XII. évfolyam 7-8. számában: <http://www.lelegzet.hu/archivum/2002/07/0075.hpp>

[16] Dr. Fi István: Utak és környezetük tervezése. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. Építőmérnöki Kar. Út és vasútépítési Tanszék. Budapest, 2002. http://www.uvt.bme.hu/targyak/uterv/fi_uk.pdf

[17] www.ippc.hu

[18] Zöld közbeszerzés! A környezetvédelmi szemléletű közbeszerzés kézikönyve. Az EU Bizottság belső munkadokumentuma SEC (2004) 1050 Brüsszel 2004.8.18.
http://www.kozbeszerzes.hu/static/uploaded/document/Zold_kozbeszerzes_handbook_HU.pdf

[19] Zöld beszerzési kézikönyv önkormányzatok számára. Készült a Környezetvédelmi Alap Célelőirányzat támogatásával. Környezettudományi Központ. Budapest, 2003.:
<http://www.ktk-ces.hu/kezikonyv.doc> Energiatudatos közbeszerzés:
http://www.kozbeszerzes.hu/static/uploaded/document/ktk_energiatud_kiadv.pdf

[20] A környezetvédelmi termékdíjról, továbbá egyes termékek környezetvédelmi termékdíjáról szóló 1995. évi LVI. tv. végrehajtásáról szóló 10/1995. (IX.28.) KTM rendelet, valamint a csomagolási hulladék kezelésének részletes szabályairól 94/2002.(V.5.) Korm. rendelet

[21] az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről szóló 2005. évi XV. Törvény végrehajtásának egyes szabályairól szóló 213/2006. (X.27.) Korm. rendelet
http://www.undp.hu/oss_hu/tartalom/tanulmany/tan_uveghaz/tan_uveghazh.pdf
http://bioenergy.ornl.gov/papers/misc/energy_conv.html

[22] A magyar „Környezetbarát Termék” minősítési rendszer és egyéb minősítő szervezetek honlapjai: www.kornyezetbarat-termek.hu, www.biokontroll.hu, www.okogarancia.hu, <http://www.innovatext.hu/>, www.passiv.de

[23] Közlekedésbiztonsággal kapcsolatos információk: http://ec.europa.eu/health-eu/my_environment/road_safety/index_hu.htm

[24] Mészáros Péter: A kerékpározás fejlesztésének szükségessége és lehetőségei – a holland tapasztalatok tükrében. Magyar Közlekedési Klub, 2006
<http://www.mkk.zpok.hu/doc/kerparoskozlekedes.pdf>

[25] Őshonos fák listája <http://www.foek.hu/programok/oshonos.html> Király G., Molnár Zs., Bölöni J., Csiky J., Vojtkó A.(szerk.) (2008): Magyarország földrajzi kistájainak növényzete. MTA ÖBKI, Vácrátót, 248 p.

[26] Zöld Szállodák bírálati szempontjai a Magyar Szállodaszövetség honlapján
http://www.hah.hu/articles/index.php?id=52&sid=ajca14281185974176&lang=hu&type_id=0&first=

[27] A Zöld Óvoda kritériumrendszere: <http://www.zoldovoda.hu/index.php>

[28] Az OKM és a KvVM által kialakított Erdei Iskola és Erdei Óvoda Szolgáltatások minősítési rendszere:

http://www.kokosz.hu/images/stories/dokumentumok/ei_minositse_2009.doc

http://www.kokosz.hu/images/stories/dokumentumok/eo_minositse_2009.doc

[29] Zöld Iroda program a KÖVET honlapján: <http://www.kovet.hu/view/main/147.html>

Bővebb információ a fenntarthatóságról Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács honlapja - <http://www.nfft.hu/fooldal/> 2007 júniusában elfogadott kormánystratégia: Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia - http://www.nfft.hu/dynamic/nemzeti_fenntarthato_fejlodesi_strategia.pdf Az Európai Unió VI. Környezetvédelmi Akcióprogramja (angolul) - www.ff3.hu/upload/6_action_plan_en.pdf

Európai Unió Fenntartható Fejlődési Stratégiája - http://www.nfft.hu/dynamic/renewed_eu_sds_hu.pdf Autonóm település, autonóm kistérség: <http://www.foek.hu/nyomtatottkiadv/autonomkisregio.pdf>;

<http://epiteszforum.hu/hu/node/5233> A fenntartható fejlődés honlapja – www.ff3.hu

Magyar Környezeti Nevelési Stratégia - <http://www.mkne.hu/strategia/strategia.pdf>

További kapcsolódó jogszabályok elérhetők az alábbi honlapokon

www.nfu.hu – Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapja

<http://www.kormany.hu/hu/vidékfejlesztési-miniszterium/a-kozerdeku-informaciokrol>

<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg>

<http://www.kormany.hu/hu/kozigazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium>